

1. Bij het werk van Michel Bongertman

Het is 75 jaar geleden dat de Afsluitdijk werd aangelegd. Zonder die dijk zou het droogleggen van Flevoland niet mogelijk zijn geweest – een goede reden dus om de verjaardag van de Afsluitdijk ook in Flevoland te vieren!

75 jaar geleden zwommen hier vissen. Dat weet iedereen wel, maar het is geen gedachte die dagelijks boven komt drijven. Iedereen weet het, maar iedereen vergeet het ook. Daarom is het wel goed om van tijd iets te maken om ons eraan te helpen herinneren hoe bijzonder het land is waarop we leven. Zoals dit kunstwerk: 75 vissen in een boom.

Apart is het gedicht dat erbij staat. Het ziet er niet uit zoals een gedicht er meestal uitziet. Het lijken wel naar beneden druppelende letters, een beetje waterig.

Je kunt de tekst wel lezen, maar niet op de gewone manier. Je moet van boven naar beneden lezen. En wat lees je dan: het boodschappenlijstje van 75 jaar geleden! Zoveel apparaten, schepen, etc, zijn gebruikt bij het aanleggen van de Afsluitdijk.

Opdracht:

Verzamel bladeren. Probeer stevige bladeren te vinden die heel zijn; er liggen er genoeg op de grond. Sommige blaadjes lijken al een beetje op vissen.

Maak een blaadje aan een ander vast, door het steeltje van de een door het bladgroen van het andere blaadje te prikken. Prik er nog een aan vast, en nog een, en nog een. Probeer een vorm te maken die lijkt op een grote vis.

Als je klaar bent, laat dan de vis op het pad liggen: op de bodem van de zee!

Opdracht:

Teken hieronder een van de bladeren.

Maak er een vis van, door het getekende blad ogen en vinnen te geven.

2. Bij het werk 'de Pionier' van Karin van der Molen

Een huisje op het water. Of niet echt een huis, maar meer een nest. Maar dan wel een heel groot nest. Dan misschien een hut? Of is het een speciaal soort waterplant? Wat is het? Wie woont daar? Wat groeit daar?

De titel van het werk geeft antwoord. Het is de pionier!

Maar wie of wat is de pionier?

Nergens zo vaak als in Flevoland is het woord pionier gebruikt! De eerste bewoners van Flevoland werden pioniers genoemd, de eerste bewoners van Almere werden pioniers genoemd, en nog steeds hebben mensen in Flevoland het gevoel dat zij voorlopers zijn.

Een pionier is iemand die onbekend land verkent, zegt het woordenboek. De eerste Europeanen die naar Amerika trokken, bijvoorbeeld, en dus ook de eerste mensen die in Flevoland gingen wonen. Het woord komt oorspronkelijk uit het Frans; daar was het een militaire benaming voor een soldaat bij de genie-troepen, een gebiedverkenner.

Er was in Flevoland niets, alleen maar aarde. Geen huis, geen weg, geen school, geen..., en ook geen.... Vul maar in, alles moest gebouwd worden. De mensen van toen waren echte pioniers.

Maar! Dat woord *pionier* is zo vaak gebruikt, die eerste daden zijn volgens de verhalen zo groots geweest en die eerste mensen zijn in onze beleving zulke bijzondere mensen, dat het woord pionier eigenlijk veel meer is gaan betekenen.

Kunnen dieren ook pionier zijn? En struiken? Kan de pionier ook een naam zijn voor een bijzondere waterplant, die nieuw land zoekt om op te groeien. Natuurlijk kan dat.

Kijk maar, daar op het water! Daar staat er een.

Opdracht:

Hieronder staan alle 18 Flevolandse plaatsnamen. Maar van elke plaats staan de letters verkeerd. Zet de letters in de goede volgorde. Misschien moet je thuis de atlas erbij halen....

1. Melare	7. Droloemme	13. Steltegelut
2. Styldale	8. Kru	14. Anbt
3. Tondren	9. Angele	15. Treunt
4. Zwoeldee	10. Nes	16. Ceril
5. Berwantstift	11. Gebrakgurg	17. Speel
6. Hiddingbuizen	12. Knesseram	18. Telboekel
1.	7.	13.
2.	8.	14.
3.	9.	15.
4.	10.	16.
5.	11.	17.
6.	12.	18.

3. Bij het werk van Marie-Line van Vuuren

Een tuintje! Het ziet er heel vertrouwd uit, want dit soort tuintjes kennen we allemaal heel goed. Maar toch! Tuintjes verwacht je in een stad, een dorp, en natuurlijk altijd bij een huis! Niet in een bos, zomaar los. Een tuin in een bos is niet nodig. Dat is vreemd. En juist vreemde dingen zijn bijzonder, want daardoor ga je nadenken over de dingen die gewoon zijn, zoals een tuin. Je gaat vragen stellen die je nooit eerder hebt gesteld.

Zoals: Wat is een tuin eigenlijk? En waarom hebben mensen een tuin? Hoe lang is het eigenlijk geleden dat mensen tuinen bij hun huis gingen maken?

Mensen genieten van planten en bloemen, bomen en struiken. En ook van dieren. Van natuur. Mensen zijn ook eigenlijk een beetje dieren, al zou je dat haast vergeten.

De meeste mensen zouden het liefst willen wonen in een bosrijke omgeving, met een mooi uitzicht op heuvels, grasland, of heide, of zoiets. Maar ja, in de stad is er niet genoeg ruimte om iedereen een uitzicht te geven. Daarom tuintjes.

En mensen genieten ook van de zon, het mooie weer. Als iedereen een tuin heeft, dan kunnen we allemaal buiten zitten, zonder dat we dat van elkaar hoeven merken, – mensen willen privacy!

Tuin is natuur, maar toch ook weer niet. Een tuin is natuur binnen een hek; misschien wel te vergelijken met dieren in een hok, zoals in een dierentuin. Daarom gaat een tuin over ontsluiten en afsluiten. Door naar de planten in je eigen tuin te kijken, leer je hoe ze groeien, leer je wanneer ze in bloei staan, etc.

Door het kijken naar het mooie in je eigen tuin, gaan je ogen ook open voor het mooie ergens anders. Dat is ontsluiting! Natuurlijk heeft een tuin ook met afsluiten te maken. We willen er namelijk wel een hek omheen, want de natuur mag bij wijze van spreken niet weglopen. In onze tuin groeit de natuur naar onze regels. Wij willen hier de baas zijn. En een kikker van plastic is ook nog eens veilig voor ooievaars! – Maar niet voor dieven.

Opdracht:

Kijk een beetje rond. Kies een mooi stukje natuur. Een boom bijvoorbeeld. Zoek stevige takjes. Maak ze ongeveer even lang. Prik die takjes in de grond rondom die boom. Hoe dichter je de takjes bij elkaar zet, hoe duidelijker het wordt dat het lijkt op een hekje.

Dat stukje bos is nu jouw tuintje geworden.

Kijk of er nog meer tuintjes zijn?

4. Bij het werk van Ninette Koning

Iedereen heeft wel eens in een doolhof gelopen, op de paadjes tussen hoge heggen op zoek naar de uitgang. Vroeger waren doolhoven vooral te vinden in tuinen van koningen of hele rijke mensen, tegenwoordig zie je ze gewoon in pretparken. Het leuke van een doolhof is dat je de weg kwijt bent, zonder dat je werkelijk verdwaalt.

Het kunstwerk van Ninette Koning is niet echt een doolhof, maar het doet er wel aan denken. Bij een doolhof is het de bedoeling dat je de weg kwijtraakt. Bij dit kunstwerk is dat niet mogelijk. Je gaat er in, en als je maar doorloopt, kom je er vanzelf weer uit.

Wat is dan het bijzondere? Het bijzondere van dit kunstwerk zit in de weg die je aflegt: het lijkt er op dat je er in loopt, en na een tijdje weer terug loopt. Toch is dat niet zo. Er is hier sprake van gezichtsbedrog. Alles is hetzelfde, maar toch is het anders.

In een doolhof zijn je voeten de weg kwijt. In dit kunstwerk verdwalen je ogen.

Opdracht:

Loop een paar keer door het kunstwerk en probeer te begrijpen hoe het kunstwerk is gebouwd. Teken daarna hieronder de plattegrond van dit kunstwerk.

Met de plattegrond wordt de grondtekening bedoeld van het kunstwerk, de lijnen die je ziet als je alleen let op de plaatsen waar het kunstwerk de grond raakt.

In dit geval zijn dat dezelfde lijnen die je ziet als je hoog boven het kunstwerk zou kunnen staan.

5. Bij het werk van Gonny Geurts

Een spinnenweb, daaraan zul je misschien denken als je het werk ziet van Gonny Geurts. Het is in ieder geval wel háár uitgangspunt geweest.

Een spinnenweb vinden de meeste mensen mooi, vooral in de herfst, als er een beetje dauwdruppels in hangen, maar het is eigenlijk bedoeld als een val, een val om vliegjes te vangen. Een web kleeft ook een beetje: als er een vliegje invliegt, dan plakt hij meteen vast en kan niet meer weg.

Spinnen weven zo'n val natuurlijk het liefst op een goede plaats! Op een plaats waar veel vliegjes voorbijkomen. Misschien op weg naar een geurige bloem, of middenin een soort tochtgat, zodat de vliegjes er vanzelf in waaien.

Het kunstwerk dat Gonny Geurts heeft gemaakt, zou je kunnen zien als een heel groot web, om mensen te vangen! Maar hoe worden de mensen dan gelokt?

Met het uitzicht! De weg naar het web is een soort tunneltje. Als je er eenmaal in gaat, kan je niet anders dan vooruit. Van een afstandje zie je dat je erdoorheen kunt kijken. Het uitzicht is afgesloten, en tegelijk ook niet, want hoe dichterbij je komt, hoe meer je ziet. Als je met je neus helemaal tegen het web aan zit, dan zie je alles.

Maar...kom je dan nog wel weg? Zit je dan niet gevangen, zoals een vliegje in de val van de spin?

Opdracht:

Het uitzicht is bedekt door het web. Daardoor zie je niet alles. Je zou het ook zo kunnen zeggen: er zijn stukjes uitzicht verdwenen door iets wat ervoor zit. Je moet raden wat erachter zit.

Dat kun je ook met woorden. Hieronder staan een heleboel woorden, maar sommige letters zijn verdwenen. Die zie je niet. Jij moet de ontbrekende letters vinden. Als je alle ontbrekende letters achter elkaar zet, dan ontstaat er een woord van 15 letters. Welk woord? En wat heeft dat woord te maken met deze plaats?

o . p e . hoofd

on . eker

. lftal

t . aalf

opv . . len

. kilift

fl . . perkast

onbruikb . . .

tussen . oor

.

6. Bij het werk van Cees Oortwijn

Bij het zien van dit kunstwerk zul je waarschijnlijk meteen denken aan hordelopen. En meteen daarbij denk je misschien: wat heeft dit met het thema 'Afsluiten – Ontsluiten' te maken? Door na te denken vind je het antwoord.

De horden zijn roodwit geschilderd. Als je denkt aan het verkeer, dan herken je in deze roodwitte lijnen de hekken die een weg afsluiten. Roodwit betekent: 'OPLETTEN'! VERBODEN TOEGANG!

Als je dat eenmaal gedacht hebt, dan denk je vanzelf: dus deze weg is afgesloten. Maar het zijn ook horden. En horden zijn bedoeld om overheen te springen. Dan is de weg juist niet afgesloten. Met andere woorden: de weg is afgesloten én open tegelijkertijd.

Eigenlijk kan dat niet, en toch gebeurt dat hier. Dat is verwarrend.

Juist dit soort verwarring wil Cees Oortwijn bereiken met zijn kunstwerken. Hij heeft overigens al vaker, ook op andere plaatsen in binnen- en buitenland, een kunstwerk gemaakt waarbij hij gebruik maakte van deze roodwitte kleuren die wij herkennen uit het verkeer. En het leuke is, als je die werken een keer gezien hebt, dan ga je de volgende keer anders kijken naar de roodwitte hekken in het verkeer. Dan denk je als je zo'n hek tegenkomt: heeft Cees Oortwijn dat hek hier misschien neergezet?

Om de verwarring in dit kunstwerk in Natuurpark Lelystad nog een beetje te vergroten, heeft hij ook groenwitte horden gemaakt. Wij zijn allemaal opgegroeid met het idee dat groen doorlopen betekent. Dat komt door de stoplichten. Groenwit in de horden betekent dus: hier mag je hordelopen. Maar heb je je dan vergist bij

die roodwitte horden? Mocht je daar dan toch niet overheen springen?

Opdracht:

Zoek stevige takjes. Niet te groot. Pulk bij een takje een uiteinde een beetje open, zodat er gespleten takje ontstaat. Doe datzelfde bij een tweede takje. Steek beide takjes met de gespleten kant naar boven in de grond. Leg er een derde takje bovenop, ingeklemd tussen de spleetjes.

Nu heb je een horde gemaakt voor kleine dieren. Mensen mogen er ook wel overheen springen. Doe datzelfde nog een paar keer, net zoveel als je wilt.

7. Bij het kunstwerk van Anthea Simmonds

Iedereen weet wat een muur is. Thuis heb je er genoeg. Huizen zonder muren bestaan namelijk niet. Muren dragen het dak. Ze maken samen met het dak dat er *binnen* is. De wind, de kou, de regen en de hitte blijven buiten. Het weer mag niet naar binnen.

Als je iemand gevangen zet, als die door een rechter is veroordeeld, dan wil je dat die persoon binnen blijft. Die persoon mag er niet uit. Dus als iemand je vraagt waaraan je denkt bij het woord *muur*, dan denk je allereerst aan binnen en buiten. De deur in de muur is dan bedoeld als ingang – of uitgang.

Als je verder denkt, dan denk je misschien ook aan de posters die op de muur hangen, schilderijen, maar vooral ook aan ramen. Die dingen zijn er om je minder opgesloten te voelen. Als uitzicht. In een kamer zonder ramen voelen mensen zich meestal niet prettig. Een schilderij is ook een soort raam. Een raam naar een andere wereld.

Het kunstwerk waar deze tekst bij is geschreven, draagt geen dak. Het heeft geen raam, draagt geen schilderij, heeft geen deur en het sluit ook niets af. Hoewel, het sluit het pad af. Maar je kunt eromheen, dus echt het pad afsluiten doet de muur niet.

Een muur zonder taak. En zo doordenkend kom je misschien zelfs bij de vraag: is dit wel kunst? Thuis hebben we ook muren, dat zijn toch ook geen kunstwerken! Waarom dit dan wel?

Dit kunstwerk, zomaar een muur in een natuurgebied, is zó simpel dat het juist erg goed is. Alle versierselen zijn eraf gehaald, en eenvoud bleef over, een zuiver idee. En het idee achter dit kunstwerk is dat de kijker, jij dus, gaat nadenken over de betekenis

van een muur, van je huis, van de deur in het huis. Je wordt je ervan bewust.

En misschien weet je ook dat muren soms gebruikt worden om mensen van elkaar te scheiden: de Berlijnse muur, de Chinese muur, de Israëlische muur. Maar mensen kunnen ook een onzichtbare muur om zichzelf heen zetten. Die willen bijvoorbeeld niet met iemand praten, geen contact.

Door een muur te zien op een plek waar je die niet verwacht, zie je de betekenissen van een muur.

Opdracht:

Denk aan je slaapkamer. Probeer je voor te stellen dat je daar bent. Teken hieronder uit je hoofd een muur van je kamer. Probeer alles schetsmatig, in het klein, maar goed in verhouding te tekenen: lengte en breedte, de posters die erop hangen, misschien staat er een kastje voor, je bed, etc. Zo precies mogelijk. Als je thuis komt, dan vergelijk je de tekening met de werkelijkheid. Heb je het goed getekend? Ben je soms dingen vergeten?

8. Bij het werk van Mariken de Goede

Een bouwwerk dat doet denken aan een halte voor de bus of de tram. Mariken de Goede noemt het een coupé, zoals een bank in een trein genoemd wordt. Wat hier gebouwd is, heeft in ieder geval met reizen te maken. Maar wie denkt aan het gewone reizen, heeft het mis.

Het reizen vindt hier plaats in de stilte: geen beweging, geen geluid (het lawaai dat de natuur maakt, zoals de wind door de bomen, de zingende of krassende vogels, etc, ervaren mensen vreemd genoeg als stilte).

Het reizen vindt hier plaats in jezelf. Gewoon gaan zitten en voorlopig niet weggaan, en je komt vanzelf in gedachten.

GEWOON GAAN ZITTEN? Maar dit is toch een KUNSTWERK! Kunstwerken zijn er toch om naar te kijken. Niet aanraken, hebben we geleerd.

Rustig maar, rustig maar, dit kunstwerk is echt bedoeld om te gebruiken. Je mag echt gaan zitten. Er is expres geen mooi uitzicht, geen kijk op het water, geen verre landerijen waarin je kunt verdwalen, maar wat struiken die je ogen de weg versperren. Hier moeten je ogen naar binnen. Als je je afsluit van de dingen die in het dagelijks leven zo opdringerig zijn, zoals kleur en vorm, kom je vanzelf bij datgene dat normaal wat minder goed zichtbaar is: jezelf.

De deur naar jezelf gaat pas open als je de deuren van de wereld dicht doet.

Opdracht:

Je bent hier met een ander. Ga naast elkaar zitten in de coupé. Kijk naar elkaar. Zeg niets. In het begin zullen jullie misschien lachen, omdat het ongewoon is, maar na een tijdje vind je vanzelf de rust om naar het gezicht van de ander te kijken. En tegelijk overwin je de angst om jezelf te laten bekijken door die ander.

Kijk goed naar de vorm van het gezicht, het voorhoofd, de ogen, de wimpers, de neus, de mond, de kin, de plekje die je nooit eerder hebt gezien. Kijk naar het gezicht van de ander zoals je naar een schilderij kijkt, of een landschap.

Blijf in ieder geval 10 minuten naar elkaar kijken – dat voelt in het begin echt, echt heel lang.

9. Bij het werk van Marie Claire Gellings

Het werk doet denken aan een huis: muren, gordijntje, een paar bloempotten! Huiselijke gezelligheid. Hoewel, waar je moet je eigenlijk zitten? Thuis heb je een dak, voldoende muren om de buitenwereld daar te houden waar die moet, namelijk buiten. Dit is geen huis, het biedt geen bescherming, geen dak boven je hoofd, als het regent wordt je nat.

Natuurlijk is dit geen huis, het is een kunstwerk. Een huis is bedoeld om in te wonen, en dit kunstwerk heeft andere bedoelingen. Maar welke?

Veel mensen willen bij het zien kunstwerken meteen zeggen wat ze ervan vinden. 'O, wat mooi', of 'getver, wat lelijk'. Dat is niet de goede manier. Als je meteen oordeelt, dan doe je de deur van het kunstwerk dicht. Wie vragen stelt, houdt de deur naar betekenissen open.

Bij dit kunstwerk is het goed om jezelf dit soort vragen te stellen : waarom zijn huizen eigenlijk zo gesloten? Deuren op slot, ramen vergrendeld. Zijn we bang voor mensen, of zijn we bang voor beestjes, spinnenwebben, regen, en sluiten we onszelf af voor de natuur? Vroeger lieten de mensen de deuren altijd open.

Of deze vraag: wat is eigenlijk het belangrijkste doel van een raam? Om naar buiten te kijken, of om licht naar binnen te laten vallen? En een schilderijtje aan de muur? Is dat namaakuitzicht?

En dan die bloempotten! Er is zoveel natuur om ons heen, zoveel bomen en planten. Waarom willen we zo graag bloemen of planten in huis? Heeft die gewoonte te maken met heimwee naar de natuur? Is de mens eigenlijk ook een dier?

Valt het je op dat de vragen die hierboven gesteld zijn, allemaal met de natuur te maken hebben? Is de natuur soms de sleutel die nodig is om dit kunstwerk goed te bekijken? Gaat dit kunstwerk misschien over de overgang van huizen naar natuur, van stad naar landschap? De stad kan immers niet zonder groene ruimte, en de groene ruimte kan ook niet meer zonder de stad, want zonder mensen wordt de natuur een grote ondoordringbare chaos. Of moeten we de natuur juist haar gang laten gaan? Zoals de natuur ook dit kunstwerk mag aantasten?

Is het de bedoeling dat we over dit soort dingen nadenken?

Misschien. Een duidelijk antwoord krijg je niet. Kunstwerken geven namelijk geen antwoorden.

Opdracht:

Zoek 4 rechte takjes. Ze moeten ongeveer even lang zijn. Pak de touwtjes die je in het bezoekerscentrum hebt gekregen. Bind de takjes zo aan elkaar dat je een raampje krijgt. Een raam zonder glas.

Hang het raampje aan een boom in de buurt van dit kunstwerk (misschien hangen er al meer?).

Nu heeft de boom ook een raam om naar buiten te kijken. Nee, de boom heeft nu een manier om bij ons naar binnen te kijken!

10. Bij het werk van Sonja Rosing

Kijkkastjes maken! Een schoenendoos, stoeltjes van karton, kleurtjes, dingetjes, en klaar. Voor een dubbeltje mag iemand een kijkje nemen in de wereld die door jou geschapen is.

Eigenlijk doen kunstenaars niet anders. Een schilderij is ook een soort kijkdoos; het lijstje eromheen heeft dezelfde werking als de schoenendoos, namelijk om de echte wereld en de wereld in het schilderij van elkaar te scheiden. De lijst helpt de kijker om zich af te sluiten van de werkelijkheid.

Het werk van Sonja Rosing, 8 kijkkasten om een boom, speelt met de werkelijkheid. Je verwacht in zo'n kijkkast een andere wereld te zien, maar wat je ziet is de werkelijkheid die je al kent.

Is dat wel zo? Nee, eigenlijk niet. De werkelijkheid heeft een lijstje gekregen, waardoor je hem anders bekijkt. Beter. En je ziet ook de lucht. Die kun je natuurlijk altijd zien, maar zodra een kunstenaar om de lucht een lijstje heeft gemaakt, dan wordt de lucht meer, dan komt er betekenis bij. Het kunstwerk laat je erover nadenken. Als je je gedachten vrij de ruimte geeft dan roept de ene gedachte de andere op: lucht → hemel → ruimte → eeuwigheid → zijn → ontwikkeling → verbondenheid → natuur → etc.

En natuurlijk is er de boom. Afgesloten door de 8 kijkkastjes, zelfs met een touw eromheen. Is dit kunstwerk misschien een verzuchtingen tegen de manier waarop de mensenmaatschappij zich heeft afgesloten van de natuur? De boom als symbool voor al het levende op aarde? Dat zou kunnen.

Verzuchtingen zijn deprimerend als er niet ook meteen een oplossing wordt gegeven, een uitweg, een opening. Gelukkig geeft

dit kunstwerk wel een ingang. De kijkkastjes! En voor wie nog dieper denken wil, zijn er ook woorden in het kunstwerk, verspreid over de kasten. Als een speurtocht voor volwassenen.

Opdracht:

Verzamel blaadjes en takjes.

Maak op een plek, ergens verborgen in de bosjes, een klein kunstwerkje van takjes en blaadjes. Leg ze bijvoorbeeld in de vorm van een boom, of een gezicht, een dier, of iets anders, iets wat jij zelf heel bijzonder vindt.

Maak daarna van takjes een weggetje dat uit de bosjes leidt. Hoe langer je het spoor maakt, hoe leuker het wordt. Mensen die langslopen gaan het spoor volgen en komen dan uit bij jouw kunstwerk.

11. Bij het werk van Mariël Bisschops

Doe een paar tellen je ogen dicht. Denk aan jezelf. Vergeet je lichaam, maar denk alleen aan je gedachten, je ik, je herinneringen.....

Die gedachten die je had, hadden natuurlijk geen vorm, want gedachten kun je niet aanraken. Maar als gedachten nou eens wél een vorm hadden en je mocht een vorm kiezen, welke vorm zou dat dan zijn? (Waarschijnlijk geeft iedereen daar een ander antwoord op.) Stel je nu eens voor dat je gedachten de vorm hebben van een balletje! *Doe je ogen weer even dicht en probeer je dat voor te stellen.*

Dus je gedachten zijn een balletje. En dat balletje gaat de hele tijd heen en weer, want je gedachten doen dat ook. Het is namelijk heel moeilijk om je gedachten te beheersen, ze gaan zomaar alle kanten op. Bijvoorbeeld: je doet heel erg je best om niets te denken, niets, niets, niets.....en dan komt er zomaar uit het niets een herinnering boven van iemand die iets zei – en vervolgens gaan je gedachten door die herinnering helemaal vanzelf verder, en je vergeet dat je niets wilde denken.

Dus je gedachten zijn een balletje. En dat balletje schiet de hele tijd heen en weer in je hoofd. In je lichaam. Misschien zoeken die gedachten wel een manier om uit je hoofd te komen. En weg naar buiten. Kijk nu nog eens opnieuw naar het werk van Mariël Bisschops. Mariël heeft waarschijnlijk niet aan gedachten in de vorm

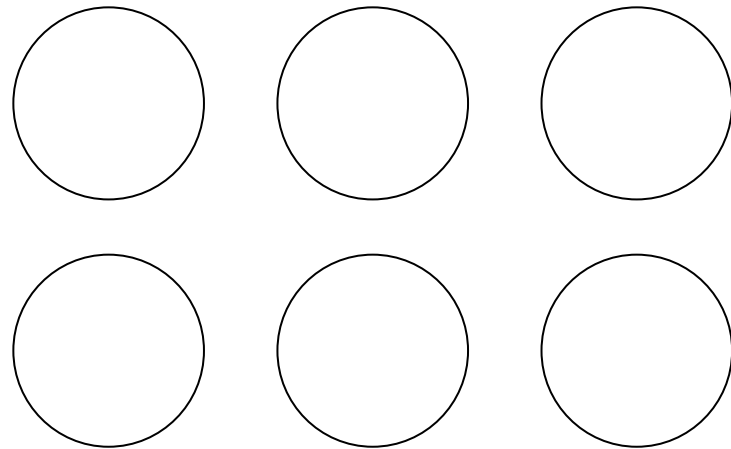
van een balletje gedacht, toen ze dit werk maakte. Maar het had gekund. Ze heeft misschien wel iets willen maken dat gaat over gevangen zitten, energie die eruit wil, dat soort dingen, aan buiten en binnen. En dat is weer heel goed te vergelijken met het lichaam en de geestelijke gedachten.

Opdracht:

Zes cirkels. Schrijf in de eerste cirkel het woord IETS op. Probeer je voor te stellen dat die cirkel een bal voorstelt. Een bal heeft drie dimensies!

En in die bal staat dat woord 'iets'. Draai die bal rond in je hoofd, zodat het woord 'iets' ook omdraait, achterstevoren komt te staan, ondersteboven, in spiegelbeeld.

Teken in de cirkels dat woord 'iets' in verschillende houdingen, dus van verschillende kanten.

12. bij het werk 'Onraad' van Christian Wisse.

Wat zie je? Een grote haas, staand op zijn achterpoten. Hij heeft zijn kop in de lucht gestoken; hij spitst zijn oren, probeert zoveel mogelijk te zien en snuift! Gevaar!

In een dierenpark verwacht je natuurlijk dieren te zien. Maar je verwacht vooral levende dieren te zien, niet een dier gemaakt van klei en stro en beschilderd. Het zien van levende dieren werkt op je gevoel: *ach, wat lief, o, wat schattig, of, o, wat een prachtig dier.* Maar het gebeurt maar zelden dat je door het zien van dieren gaat nadenken over de manier waarop de mens met dieren en de natuur omgaat. Bij het zien van kunstwerken gebeurt dat veel sneller.

Deze haas roept vragen op. Waar is de haas bang voor? Wat ruikt hij? Wat ziet hij? Wat voelt hij? Ziet hij dingen aankomen die wij nog niet zien?

En bij het stellen van deze vragen, komen er vanzelf antwoorden boven. Als je weet dat het thema van deze tentoonstelling *Afsluiten – Ontsluiten* is, dan krijg je ook een richting waarin je de antwoorden kunt zoeken.

Natuurpark Lelystad plaatst, net zoals elk ander dierenpark, hekken om dieren, zodat de mensen de dieren kunnen zien. Ze beschermt de dieren, ze zorgt goed voor ze, zorgt voor hun voortbestaan, allemaal goede dingen. Maar de andere kant van de medaille is dat de dieren wel hun vrijheid ervoor hebben moeten inleveren.

De mens heeft natuur nodig. Tegelijk wil de mens zoveel mogelijk regelen, door reservaten aan te leggen, natuur te beschermen, het mooier maken, het te gebruiken, etc. Beetje bij beetje wordt de

natuur geregeld door de mens. Er zijn op aarde nog maar heel weinig plekken waar de mens er nog geen invloed op heeft gehad.

Is natuur die door de mens geregeld is nog wel natuur? Geen makkelijke vraag. Ook het antwoord is niet makkelijk. De haas weet niet of hij het antwoord wil afwachten. Hij ruikt, ziet, en hoort dat er in de verte weer een stukje natuur door mensen met een hek is afgesloten.

Hij wil wegrennen...maar blijft toch staan (dit kunstwerk kan niet bewegen). Gaat het ook niet zo bij ons als we kijken naar de natuur: je ziet dat het misgaat, maar je kunt er niets aan doen.

Opdracht:

Een haas kan heel goed ruiken. Mensen hebben ook een neus om te ruiken, maar ze gebruiken hun neus steeds minder. Je ruikt van alles zonder dat je weet dat je ze ruikt.

Sta stil bij deze haas, doe je ogen dicht en ruik!

Wat ruik je allemaal? Je ruikt misschien de bomen. Kun je ook bepalen welke boom je ruikt?

Ruik je het gras, het water, dieren, autodampen? Blijf staan met je ogen dicht en probeer zoveel mogelijk verschillende geuren op te vangen. Schrijf ze op.

13. Bij het werk ´INS BLAUE HINEIN´ van Toon Elfrink

Zoals een schilder een schilderij maakt, beginnend met een leeg doek, zo maakte Toon Elfrink zijn ruimtelijk werk. Hij had geen leeg schildersdoek, maar een lege ruimte. Eerst verzamelde hij takken, stevige wilgentakken. En met die takken is hij gaan bouwen, een eerste tak tegen een andere, vastgezet met een schroef, toen nog een , en nog een.... En steeds is hij van een afstandje gaan kijken, hoe het eruitzag, precies zoals een schilder dat doet bij het maken van een schilderij.

Dit werk van Toon Elfrink doet een beetje denken aan een reusachtige bos bloemen, bloeiend naar het licht. Het licht, daar gaat het om.

‘Elke ruimte’, zegt hij, ‘heeft een plaats, een richting, die alle aandacht trekt. Dát is het centrum van die ruimte, het belangrijkste punt. Daar bouw ik mijn werk naar toe, de ene tak aan de andere tak, etc, zoals een bloem reikhalst naar de zon’.

Opdracht:

Zoek takjes en blaadjes. Doe in het klein wat Toon Elfrink in het groot heeft gedaan. De blaadjes zijn de verbindingsstukken. Steek een takje door een blaadje. Laat het blaadje niet doorscheuren. Steek er een tweede takje doorheen. Doe hetzelfde met twee andere takjes en een ander blaadje. Denk aan de manier waarop je met kaarten een kaartenhuis bouwt. Zet de takjes zo neer dat ze blijven staan. Herhaal het en bouw verder. Kijk hoe ver je komt. Laat het werk gewoon staan, ergens op het gras.

Opdracht:

Teken hieronder het werk van Toon Elfrink.

14. Bij het werk 'De roze droom' van Willem Hoogeveen

Willem Hoogeveen maakt altijd (kritisch) werk dat over de maatschappij gaat waarin wij leven. Zijn werk is nooit bedoeld om alleen maar mooi te zijn. Deze tentoonstelling in het Natuurpark heeft hij aangegrepen om iets over een *mogelijke* toekomst van Flevoland te zeggen.

We hebben in Nederland één groot vliegveld: Schiphol. Daar gaan en komen zó vaak vliegtuigen dat een heleboel mensen daar kunnen werken. Schiphol is heel belangrijk voor de werkgelegenheid en economische groei, zeggen de voorstanders van Schiphol. Natuurlijk is Schiphol ook belangrijk voor de mensen die vaak met het vliegtuig gaan.

Schiphol is eigenlijk te klein om al die mensen en goederen te vervoeren. Schiphol moet uitbreiden, groeien. Maar dat willen een heleboel andere mensen juist weer niet. Zij letten vooral op de herrie, de drukte en de vervuiling. Daarom heeft iemand bedacht om van het vliegveld in Lelystad, waar nu alleen sportvliegtuigjes landen, een tweede Schiphol te maken.

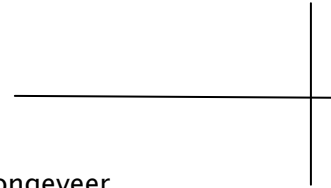
Willem Hoogeveen wil dat wij, bewoners van Flevoland, daarover nadenken. Daarom heeft hij zijn kunstwerk gemaakt: een vliegtuig binnen een zeshoek. Die zeshoek stelt Flevoland voor. Gemaakt van planken! Sommigen zullen hierdoor terugdenken aan de oude tijd, toen er planken op de dijken lagen van bijvoorbeeld Schokland, waarover mensen moesten lopen om droge voeten te houden. Maar dan dat vliegtuig! Dat bedekt bijna heel Flevoland! Flevoland één grote landingsbaan! Zal het zó voelen als er duizenden keren per jaar vliegtuigen over Lelystad, Zeewolde en Almere vliegen.

Denk er maar eens over na! Kies je voor de ruimte, de natuur, de Oostvaardersplassen, het Natuurpark? Of kies je voor de economie, het geld en het werk voor mensen.

Wat Willem ervan vindt? Als je even denkt aan verkeersborden, dan zie je: VERBODEN VOOR VLIEGTUIGEN!

Opdracht:

Zoek rechte takjes. Van ongeveer 20 cm lang. Leg de takjes gekruist op elkaar op het pad of het gras, maar wel in de buurt van het kunstwerk van Willem Hoogeveen.

Zo ongeveer.

Kijk of je er nog meer

ziet, door anderen gemaakt.

Het lijken net vliegtuigjes. Valt het je op dat je de takjes ook kunt zien als kruizen, als één groot kerkhof! Het is maar wat je wilt zien, het een of het ander. Je laat beide mogelijkheden open, net zoals Willem Hoogeveen doet in zijn werk. Hij maakt een beeld dat tot nadenken dwingt, maar hij dringt zijn eigen mening niet op aan anderen.

15. Bij het werk van Merijn Tinga

Zoals je van een ijsberg, drijvend in de oceaan, alleen het topje ziet, zo zie je van dit reusachtig meisje, *drijvend* in het water, alleen haar hoofd en handen. In haar handen een console, om een enorme play-station te bespelen. Maar als je daarnaar zoekt, een beeldscherm of zo, dan vind je die niet. Wat speelt ze dan? Je ziet alleen maar natuur, bomen, het water. Zou ze soms de natuur bespelen? Of is het spel dat ze speelt zó modern en virtueel dat het zich alleen maar in haar hoofd afspeelt? Dat is wel een boeiende gedachte. Als je op die manier nadenkt over computers en je kijkt opnieuw naar het meisje dat daar half in het water verborgen ligt, dan realiseer je je misschien hoe indringend een computerspel eigenlijk is. Die spellen zijn de laatste tijd zó echt geworden, dat het sprekend lijkt op de werkelijkheid. Maar het is niet de echte werkelijkheid, maar een andere, een tweede.

Wie een spel speelt op de computer of een play-station lijkt wel soms van de wereld weg, niet aanspreekbaar. Zoals dit meisje. Ze hoort en ziet niks, is alleen maar bezig met het spel dat ze speelt. Ze lijkt te verdwijnen in het water, te zinken in een andere werkelijkheid.

Zijn dat de gedachten die je als kijker moet krijgen bij het zien van dit kunstwerk? Misschien. De eenden kunnen het ook als klimobject gebruiken. Zij speelt en nodigt de dieren uit mee te spelen...op haar en over haar heen.

Opdracht:

Je ziet alleen het hoofd en de handen van het meisje. De rest van haar lichaam zie je niet. De rest is verborgen (is het er eigenlijk wel?).

Teken op de lege bladzijde hiernaast zorgvuldig het hoofd en de handen van het meisje na.

Teken daarna ook de rest van haar lichaam. Hoe is haar houding? Ligt ze? Zit ze?

Bedenk het maar, en teken het!